

FARKAS CSAMANGÓ ERIKA

Növényegészségügyi jogszabályok harmonizációja az EU-ban

Növényvédelem, növényegészségügy jogi szabályozási rendszere

A nemzeti növényvédelmi rendelkezések jogelveit a világ szinte valamennyi országában, így hazánkban is a ma már többször módosított 1951. évi ENSZ FAO Nemzetközi Növényvédelmi Egyezmény határozza meg. Az Európai Unió növényvédelmi, növényegészségügyi irányelvei ugyancsak erre az alapra épülnek, különös figyelemmel szabályozva a belső államhatárok eltörlésével járó növényvédelmi kockázatok gazdaságilag elfogadható csökkentését.

Az 1998. évi IX. törvénnyel kihirdetett, az Általános Vám és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított, a Kereskedelmi Világszervezet létrehozó Marrakeshi Egyezmény melléklete szerinti, az állat- és növényegészségügyi intézkedések alkalmazásáról szóló megállapodáshoz csatlakozó országok – köztük hazánk is – kötelezettséget vállaltak arra, hogy kizárólag nemzetközileg elfogadott, tudományosan igazolt veszélyességű károsítók behurcolása elleni intézkedéseket vezetnek be. Ezen intézkedések között a védett zónává minősítéstől a fertőzésmentességet megállapító vizsgálati követelményeken keresztül, a fertőzésmentesítési szabályokig bezárólag általános és speciális előírások szerepelnek. Mindezek az óvintézkedések azonban csak akkor lehetnek hatékonyak, ha az egyes országok növényvédelmi szervei kereskedelmi érdekektől független hatóságok, amelyek a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (továbbiakban: OECD) követelményszinttel egyenértékű ellenőrző tevékenységet folytatva, egymás igazolási rendszereit is megfelelőnek tekintik. Ezen keresztül kell érvényesülnie a nemzetközi növény-egészségügyi védelmi rendszer egységességének, valamint annak a nemzeti felelősségnek, amely mindent köteles elkövetni annak érdekében, hogy semmilyen károsító jelenléte ne veszélyeztesse a szomszédos országok növény-egészségügyi érdekeit. A nem honos károsítók megtelepedésének, elterjedésének megakadályozására, valamint egyéb károsítók okozta kártételi veszélyhelyzetek elhárítására a tudomány egyre több eszközt, illetve eljárást dolgoz ki, amelyek azonban csak akkor válhatnak a növényvédelmi gyakorlat részévé, ha az emberi életet, egész-

séget közvetlenül vagy a táplálékláncon keresztül, továbbá a környezetet és a természetet a megengedhetőnél nagyobb mértékben nem veszélyeztetik. Ennek biztosítása érdekében a növényvédelem kémiai eszközei csak egy EU-konform engedélyezési eljárás lefolytatása után kerülhetnek kereskedelmi forgalomba és felhasználásra.

A növényvédő szerek felhasználása szakismereteket és kielégítő műszaki színvonalú gépeket, berendezéseket feltételez. A növényvédelmi rendelkezéseket természetesen visszatartó erejű szankciókkal kell betartatni.

Az Országgyűlés a Magyar Köztársaságnak az Európai Unióhoz való csatlakozása érdekében megalkotta a növényvédelemről szóló 2000. évi XXXV. törvényt (a továbbiakban: Nvtv.) a növények és növényi termékek egyes károsítói behurcolásának és elterjedésének megakadályozását célzó nemzetközi együttműködés szükségessége, valamint a károsítók elleni integrált növényvédelem megvalósítása, az ember egészségének megóvása érdekében a környezet és a természet védelmének általános szabályaival összhangban.

Az élelmiszer-előállítás nem helyettesíthető, elsődleges energiahordozója a növény. Ennek a megújulásra képes természeti erőforrásnak a letéteményese elsősorban a mezőgazdaság; a faipar alapanyagellátása pedig az erdőgazdaság feladatkörébe tartozik. Mindkét ágazat gazdasági teljesítőképességét, valamint a megtermelt javak, termékek mennyiségét és minőségét az ellehetetlenülés, illetőleg a megsemmisülés mértékéig veszélyeztethetik a különböző növényi károsítók (vírusok, baktériumok, gombák, állati kártevők és gyomnövények). A kártételi veszély azonban nemcsak a kultúrnövények és a vadon termő hasznos növények számára jelenthet akár végzetes kockázatot, hanem védendő természeti értékeink számára is. Akár egy hazánkban nem honos károsító megjelenése, vagy egyéb károsító okozta járvány huzamosan megismétlődő jelenléte a védett biodiverzitásban olyan visszafordíthatatlan károkat okozhat, amely a teljes ökoszisztéma átalakulásával, végső soron degradációjával járhat. Ezért a mező- és erdőgazdaság termelési biztonsága, valamint a környezet és a természet védelme szempontjából az okszerű növényvédelem nélkülözhetetlen tényező. A növényvédelem – jellegénél fogva – veszélyes üzem, ezért alkalmazása csak meghatározott szabályok betartása, egyes esetekben az előírt szakképesítési feltételek mellett lehet a felhasználóra, a fogyasztóra és a környezetre nézve biztonságos. A biztonság alatt – a tudomány mindenkori állása szerint – azt a legkisebb kockázatot kell érteni, amely a védendő szervezet számára még megengedhető.

Az Nvtv. hatálya kiterjed mindenkire, aki a növényi vegetáció számára alkalmas termőhellyel rendelkezik, illetve ilyet használ, legyen az termőföld vagy vadon termő növények számára alkalmas egyéb hely, természetes vagy mesterséges pincehelyiség, terményraktár, malom, takarmányüzem, fatelep, gomba-termesztésre alkalmas természeti képződmény, tavakban vagy vízfolyásokban növény számára termőképes vagy azzá tett termőhely, fólia vagy üveg alatti termesztő berendezés, városi vagy ipari parkosított terület, kutató- és oktató-

hely, honvédségi gyakorlótér, repülőtér, kemping, sportpálya, cserepes növény, avagy virágosláda. Aki továbbszaporítás vagy árutermelés céljára vetőmagot, illetve szaporító-anyagot állít elő, azt forgalmaz, földet vagy növény számára alkalmas természetközvet, növényt, növényi terméket exportál, importál vagy átszállít az ország területén, növények, növényi termékek szállítását végzi, a szállítójármű károsítóktól való fertőzésmentességét biztosítani köteles. Az Nvtv. hatálya kiterjed továbbá a növényvédő szerek kijuttatására szolgáló egyes gépek cseppképzésének és szórástechnikai alkalmasságának típusvizsgálati kötelezettségére, amely a gépek és berendezések forgalmazóit érinti. Nem terjed ki az Nvtv. hatálya az élelmiszeripari üzemek és létesítmények, áruházak, üzletek raktári kártevő mentesítésére, az ipari csőrendszerek alga-, kagyló- és csiga mentesítésére és olyan helyre, amely az elsődleges mező- és erdőgazdasági tevékenységen kívül eső állapottal jellemezhető, és nincs közvetlen káros visszahatással a mező- és erdőgazdaság, valamint a természeti környezet biodiverzitásának védelmi érdekeire.

Integrált növényvédelem

1. Növényvédelmi tevékenység

A növényvédelmi tevékenység során törekedni kell az integrált termesztés gyakorlatának betartására az ember és az állat egészségének, valamint a környezet és a természet védelmének figyelembevételével. Az integrált növényvédelem a növénytermesztés azon ága, amely a károsító élő szervezeteket gazdaságosan, hatékonyan és biztonságosan ellenőrzi, nem csak vegyi eljárásokkal, hanem minden más elérhető lehetőséggel. Másképpen fogalmazva olyan környezetkímélő, ismert hatékonyságú (növényegészségügyi, agrotechnikai, fizikai, biológiai, kémiai) védekezési lehetőségek kombinációja, amelyek kímélik a környezetet, különösen a károsítók természetes ellenségeit. Az integrált növényvédelem célja egy olyan vezetési stratégiának a végrehajtása, amelyik a kórokozókat, kártevőket, gyomokat a gazdasági veszélyességi küszöb alatt tudja tartani, a megfelelő biológiai, kémiai és egyéb eljárások kombinációjának alkalmazásával. A megelőzés mindig hatásosabb, mint a kezelés, de ha ez nem lehetséges, akkor a kezelésnek figyelembe kell venni a rendszer lehetőségeit, hogy egyensúlyban tarthassa a gazdaságos termelést és a környezeti érzékenységet. Arra kell törekedni, hogy a károsító az alkalmazáskor, a választott védekezési módal szemben a legérzékenyebben reagáljon. A védekezésnek célzottan a károsító ellen kell irányulnia oly módon, hogy az a legkevesbé sértse a természeti sokféleség megőrzésének érdekét, valamint az ember és az állat egészségét. Ez utóbbi követelmény – a kémiai növényvédelem esetében – magában foglalja azt is, hogy engedélyköteles terméket csak annak engedélyokiratában meghatározott módon szabad felhasználni és a kezelt növényt, növényi terméket csak az

élelmezés-egészségügyi előírásokat betartva lehet forgalomba hozni és felhasználni.

A szabályozás új eleme, hogy megszünteti a földhasználók és a termelő károsítók elleni általános védekezési kötelezettséget. A jövőben védekezni csak akkor kell, ha azt a zárlati vagy a vizsgálatköteles nem zárlati károsítók jelenléte, a szomszédos földhasználók, termelők növényvédelmi biztonsága, vagy az emberi egészség védelme szükségessé teszi.

Új szabályozási elem az is, hogy azoknak az árutermelőknek, akik az Európai Unió területére bizonyos növényeket, növényi részeket akarnak beszállítani, eleget kell tenniük a növényegészségügyi nyilvántartási és adatszolgáltatási kötelezettségeknek.

A növények károsítói megjelenésüket és kártételi veszélyüket tekintve természetes úton terjedve, kereskedelmi tevékenység részeként terjesztve vagy emberi mulasztás révén, környezeti hatásra válhatnak olyan gazdasági, közegészségügyi tényezővé (járvány, gradáció), ami – a nemzetközi egyezmények alapján is – állami beavatkozást tehet szükségessé. Ennek két formája: az állami és a közérdekű védekezés.

2. Állami és közérdekű védekezés

Az állami védekezés elrendelésének szükségességét kizárólag a zárlati károsítók megjelenése miatt, illetőleg a megjelenés bejelentési kötelezettségének elmulasztása következtében előállt jelentős nemzetgazdasági érdekek indokolják. A védekezés illetve a bejelentés elmulasztása szankciót von maga után.

A gazdasági érdekek veszélyeztetésére tekintettel az állami és a közérdekű védekezés hatósági határozattal elrendelt végrehajtása ellen a fellebbezésnek halasztó hatálya nincs.

A közérdekű védekezés olyan állami beavatkozás, amely nem mentesíti a földhasználót és a termelőt a helyette elvégzett növényvédelem költségeinek megtérítése alól. A növényvédelmi mulasztásnak ugyanakkor minden esetben szankcióval is párosulnia kell azon gazdálkodói gyakorlat kialakulása ellen, hogy a termelő vállalkozói kockázatán túlmutató felelősség ne legyen jogkövetkezmények nélkül az államra hárítható.

Növényegészségügyi vizsgálatok

Nemzetközi egyezményekben vállalt kötelezettségeknek eleget téve biztosítani kell a nemzetközi kereskedelemben mozgó növény, növényi termék és egyéb vizsgálatköteles áruszállítmányoknak az importőr országok növényegészségügyi előírásai szerint elvégzett export, illetve a hazai előírások szerinti import növényegészségügyi ellenőrzését.

Az importőr ország növényegészségügyi előírásainak megfelelő növény- és növényi termékszállítmányok növény-egészségügyi alkalmasságát, illetve az ellenőrzés elvégzését az illetékes növényegészségügyi hatóságnak *növényegészségügyi bizonyítvány* kiállításával kell igazolnia.¹ A növényegészségügyi szempontból ellenőrzésköteles export, import- és tranzitszállítmányok kizárólag csak növényegészségügyi bizonyítvány kíséretében szállíthatók.

Az EU tagállamai egymás között szállított termékek esetében növényegészségügyi bizonyítvány helyett a növényútlevél alkalmazását vezették be, amelynek rendszeresítése az EU-csatlakozást követően számunkra is kötelező. Az EU-n belüli egységes piac kialakításával megszűnt a tagállamok közti határellenőrzés. Fenyeget azonban a veszély, hogy növényegészségügyi határellenőrzés hiányában a károsítók elterjedhetnek. Ennek megakadályozására és a szállítmányok nyomon követésére meghatározott növényekre, növényi és egyéb termékekre vezették be a *növényútlevél-rendszert*. Ez a termelők nyilvántartási rendszeréhez kapcsolódik úgy, hogy a növényútlevélen feltüntetik az érintett termelőnek, illetve tárolóház vagy kereskedelmi központ tulajdonosának, importőrnek vagy egyéb illetékes természetes és jogi személynek a nyilvántartási számát. A növényútlevél biztosítja az áru nyomonkövethetőségét a kereskedelmi lánc folyamatában, illetve szavatolja, hogy a termék a termőhelyen ellenőrzésben részesült és mentes zárlati és veszélyes károsítóktól. Az útlevelet a területileg illetékes megyei Növény- és Talajvédelmi Szolgálatok állítják ki, de felhatalmazásuk alapján maga a termelő is kiadhatja. Gyümölcs, szőlő, vetőburgonya szaporítóanyagok esetében pedig az Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet (a továbbiakban: OMMI) az illetékes.

Az EU-csatlakozást követően a növényegészségügyi bizonyítvány alkalmazását a harmadik országok közötti növény- és növényi termék áruforgalom növényegészségügyi alkalmasságának igazolására továbbra is hatályban kell tartani. Ezzel szemben a növényútlevél alkalmazását nem csak az EU tagállamok közötti áruforgalomban, hanem a növényegészségügyi szempontból vizsgálatköteles termékek körében a helyi piacok kivételével, a belföldi szállítások esetében is szükséges előírni.

A kereskedelem útján terjedő károsítók behurcolásának és járványos elterjedésének megelőzése érdekében az import növényegészségügyi ellenőrzések kijelölt határállomásokon valósulnak meg. A szomszédos ország területén működött növényegészségügyi határkirendeltségek – a közszolgálati jogviszony vonatkozásában – belföldi munkahelynek minősülnek, ezáltal külföldi napidíj folyósítására, illetve követelésére nem jogosítanak.

A zárlati és vizsgálatköteles nem zárlati károsítók elhárítása és járványszerű elterjedésének megelőzése érdekében biztosítani kell a mezőgazdaságilag művelt és nem művelt természeti területek, termesztő berendezések, szállítóeszköz-

¹ Az ENSZ FAO Nemzetközi Növényvédelmi Egyezményben meghatározott növényegészségügyi bizonyítvány.

zők, tárolóhelyek növényegészségügyi ellenőrzését.² Fertőzés azonosítása esetén a fertőzött helyeket, a fertőzési forrás felszámolásának idejéig, elterjedésük megelőzése érdekében zárlat alá kell helyezni, illetve behozatali szállítmányok esetében azokat a feladó országba a Nemzetközi Növényvédelmi Egyezmény alapján vissza lehet utasítani. A nemzetközi áruforgalom behozatali ellenőrzése során olyan károsítók azonosítására is sor kerülhet, amelyek annak ellenére, hogy nincsenek rajta a karanténlistán, hazánkban nem honosak, illetve behurcolásuk járványhelyzetet teremthet, az illetékes növényegészségügyi hatóságnak olyan jogkörre is szüksége van, amelynek alapján korlátozást rendelhet el, illetve a szállítmányt visszautasíthatja.

Az Európai Bizottság által felhatalmazott szakértő az eljáró hatóság jelenlétében jogosult Magyarországon a közösségi növényvédelmi előírások betartását, valamint a növényvédelmi hatósági tevékenységet ellenőrizni, és ennek keretében létesítménybe belépni, szállító járművön tartózkodni, növényt, eszközt, munkafolyamatot megvizsgálni, továbbá növényből, növényi termékből, talajból, felszíni és felszín alatti vizekből, engedélyköteles termékből térítésmentes mintát venni.

Növényvédő szerek engedélyezése

Magyarország csatlakozása az Európai Unióhoz szükségessé tette a növényvédő szerek engedélyezéséről szóló 91/414/EC számú közösségi direktíva átvételét a magyar jogrendbe. Ennek megfelelően a direktíva I. sz. függelékének listájára fel nem kerülő növényvédő szer hatóanyagokat tartalmazó, Magyarországon engedélyezett növényvédő szereket 2004. május 1-jei hatállyal vissza kell vonni. Ettől az időponttól kezdődően a növényvédő szert a gyártó vagy elsődleges forgalmazó nem hozhatja forgalomba.

A harmonizáció során két fontosabb elvi megközelítés került érvényesítésre. Az egyik, hogy a teljes harmonizáció a csatlakozás időpontjára vállalható, a másik, hogy derogáció nélküli teljes harmonizációt kell és lehet vállalni. Az Unióban a növényvédő szerek engedélyezése kétlépcsős. A hatóanyagok között, a termékek nemzeti szinten kerülnek engedélyezésre. A közös engedélyezés szűrőjén átjutó hatóanyagok kerülnek az ún. pozitív listára³, amely két forrásból bővül. Az egyik az új hatóanyagok köre, a másik a már piacon levő, az újraengedélyezésre kerülő hatóanyagoké.

² A Tanács 77/93/EGK irányelvvel harmonizáltan.

³ A 91/414/EC számú közösségi direktíva I. számú melléklete.

1. Engedélyezési kötelezettség

A nemzetközi gyakorlatnak megfelelően egyértelműen szabályozni kell, hogy kizárólag azok a növényvédő szerek hozhatók forgalomba és használhatók fel, amelyeket az illetékes hatóság engedélyezett. Ezzel biztosítható ugyanis, hogy minden termék szakmai felülvizsgálaton menjen keresztül, és kiszűrhetők legyenek azok a készítmények, amelyek nem felelnek meg az Nvtv.-ben előírt feltételeknek. A követelményrendszer egyben irányadó a kérelmezőknek arra vonatkozóan is, hogy terméküknek milyen feltételeknek kell megfelelniük. Az elsődleges cél az emberi egészség, a környezet és a természet védelme, ugyanakkor megfelelő hatékonyságú, korszerű termelőeszköz biztosítása.

Az engedélyezés feltételei az EU engedélyezési előírásait követik. A növényvédő szer forgalomba hozatalát és felhasználását az Egészségügyi Minisztérium által kijelölt szerv, valamint a Környezetvédelmi Minisztérium szakhatósági állásfoglalása alapján engedélyezi a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium.

Külföldi termeltető esetenként a termelési technológiához saját növényvédelmi technológiáját is biztosítja. Ilyen esetben célszerű megvizsgálni a Magyarországon esetleg nem engedélyezett szerek használatát, amelyek között természetesen nem lehet betiltott készítmény, mivel hazai felhasználásra a termék nem kerülhet, így fogyasztói kockázat gyakorlatilag nincs. Az egységes eljárás lefolytatásához meg kell adni, hogy kinek kell az engedély iránti kérelmet benyújtani. Nemzetközi gyakorlat annak előírása, hogy külföldi kérelmező esetén hazai képviselő közreműködése szükséges. Ez egyben biztosíték arra is, hogy szükség esetén az érdekeltet a hatóság könnyebben elérheti.

Az Nvtv.-ben meghatározott esetekben az engedélyezési eljárás lefolytatása alól felmentést lehet adni. Ilyen elsősorban a kísérletek elvégzése, amelyeknek éppen az az elsődleges célja, hogy a majdani engedélyezési eljáráshoz nyújtsanak információkat. Veszélyhelyzetben (rendkívüli esetben) indokolt lehet valamilyen készítmény használata, ilyenkor sem idő, sem mód nincs semmilyen eljárás lefolytatására és a növényvédelmi hatóságnak saját felelősségére kell döntenie.

Az engedélyezési eljárás lefolytatásának alapeleme a benyújtandó adatok körének meghatározása, amelyet részletesen a növényvédő szerekre vonatkozó 5/2001. (I. 16.) FVM rendelet (a továbbiakban: rendelet) szabályoz. Az Nvtv. 18 hónapban szabja meg az engedély iránti kérelem elbírálásának idejét, ami lényegesen kedvezőbb, mint a nemzetközi gyakorlat. A szakhatósági állásfoglalás kialakításának ideje 12 hónap, ami a nemzetközi gyakorlathoz képest kedvezőbb.

Az engedélyező hatóság a kérelem elbírálásához, vagy az engedély fenntartásához – az Nvtv. keretein belül – további információkat is kérhet.

Az engedély érvényességi ideje a közösségi előírásokkal összhangban változik. Az Nvtv. a régebbi 3 éves korlátozott és 10 éves érvényességi idejű általános engedély helyett egységes növényvédő szer engedélyt tesz lehetővé foko-

zatok nélkül és az engedély érvényességi idejét 10 évben maximálja. A gyakorlatban sokszor előfordul, hogy a biztonságos felhasználást nem kockáztató, de valamilyen szempontból mégis fontos adat hiányzik, amelynek pótlása éveket vehet igénybe. Ebben az esetben indokolt az engedély érvényességét rövidebb időre (a törvény szerint 3 évre) korlátozni. A hiányok pótlásával további 7 éves időtartamra az engedély meghosszabbítható. A pótlások elmulasztása esetén 3 év után lejár az engedély.

Az engedélyek meghosszabbítását úgy kell benyújtani, hogy a törvényesen előírt határidő alatt történő elbírálás lehetséges legyen. Az Nvtv. az engedély érvényességi időtartama alatt fenntartási díj fizetését írja elő.

Az *engedélyfenntartási díj*nek kettős célja van: a hatóság a nyilvántartása alapján rendszeresen vizsgálja felül egy-egy engedély mindenkori helyzetét, és indokolt esetben maga is jelezze az engedélyesnek, hogy milyen tennivalókra van szükség. A hatóság részéről ez egyfajta szolgáltatás. Az engedély rendszeres felülvizsgálata arra is ösztönzi az engedélyest, hogy a nem forgalmazott készítményei engedélyét feleslegesen ne tartsa fenn, még akkor sem, ha ennek érvényességi ideje nem járt le. A fenntartási díjből befolyt összegből az engedélyezési rendszer folyamatos technikai, adminisztrációs feltételeit kell javítani. (Az EU joggyakorlatában 3 hónapos időtartamú engedélyek kiadására is van lehetőség.)

A növényvédő szerek visszaadása a magyar jogban új intézmény. Ha egy növényvédő szer engedély visszavonására azonnali hatállyal úgy kerül sor, hogy a felhasználást is megtiltják, akkor az esetleg jelentős raktári készletek ártalmatlanításáról gondoskodni kell. Ez a mindenkori tulajdonos kötelessége lenne, indokolt azonban, hogy ez a gyártóra (az engedély tulajdonosára) kerüljön áthárításra. A tehervállalás alól mentesül az állam abban az esetben, ha a termék tulajdonosa nem fellelhető. A jelenlegi gyakorlatnak megfelelően a továbbiakban is fenn kell tartani azt a követelményt, hogy a kiadott engedélyekről folyamatos tájékoztatás jelenjen meg a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium hivatalos lapjában.

A növényvédő szerekkel végzendő kísérletek szabályozása a növényvédelmi jogszabály fontos része. A felhasználás mértéke alapján országos méretű veszélyt nem hordoz magában, mégis meg kell akadályozni, hogy veszélyesnek ítélt, esetleg korábban valamely országban veszélyessége miatt visszavont készítmények még kísérleti célra se kerüljenek be az országba. Az előírások megteremtik a kísérletek elvégzésére alkalmas vizsgáló helyek akkreditálásának törvényi háttérét is.

A helyi növényegészségügyi helyzethez igazodva a növényvédelmi hatóság már engedélyezett növényvédő szereket az engedélyben nem szereplő növényi kultúrákban, adott károsítók leküzdésére engedélyezhet. Különösen fontos lehet ez az ún. „kiskultúrákban” (pl. fűszer, gyógynövények), amelyekben a növényvédő szerek engedélyezése a gyártóknak általában nem kifizetődő.

Az Nvtv. meghatározza az eseti engedély feltételeit. Eseti engedély iránti kérelmet az engedélyesen kívül más érdekeltek is benyújthatnak. Ebben az esetben a termékfelhasználás a kérelmező felelősségére történhet. Erre a határozatban ki kell térni.

2. Adatvédelem

Az adatvédelemre és a titoktartásra vonatkozó előírások a növényvédelmi jogszabály (Nvtv.) fontos részei. Az OECD szakfórumának külön dokumentuma foglalkozik ezzel a kérdéssel, az EU is külön rendelkezik az adatvédelemről. A vizsgálatok adatait bizalmasan kell a hatóságnak kezelnie és csak megadott feltételekkel használhatja fel még azonos termék engedélyezéséhez is. Érvényt kell szerezni annak is, hogy vizsgálatok feleslegesen ne kerüljenek megismétlésre. A növényvédő szerek engedélyezéséhez benyújtott adatok a jogosult tulajdonát képezik, és adott időre teljes védelem illeti meg azokat. A közösségi előírások alapján az adatvédelem 10 évre szól. Az adatok bizonyos köre nem tekinthető titkosnak, azokat az emberi egészségnek, illetve a környezet és a természet védelmének, vagyis a szer biztonságos használatának érdekében nyilvánosságra kell hozni, illetve hozzáférhetővé kell tenni.

3. Csomagolás, osztályozás, jelölés

Az osztályozás, a csomagolás és a jelölés szabályait az Nvtv. a növényvédő szerek forgalomba hozataláról szóló, a Tanács 91/414/EGK irányelvében foglaltakkal összhangban állapítja meg. Valamennyi kémiai anyag, beleértve a növényvédő szereket is, egységesen, azonos elvek alapján kerül szabályozásra. Ugyanakkor figyelembe kell venni az anyag tulajdonságaiból, de még inkább a felhasználásból, a felhasználói körből eredő specialitásokat is.

A növényvédő szer felhasználásból eredő kockázat egyik (talán legfontosabb) előidézője a felhasznált növényvédő szerek fajtája és mennyisége, ezért adatjelentési kötelezettség áll fenn számos nemzetközi szervezettel szemben. Az EU legtöbb tagállamában ilyen információk rendelkezésre állnak.⁴

Magyarországon az elmúlt évtizedekre a nagykereskedőktől gyűjtött forgalmazási adatok állnak rendelkezésre. Az adatszolgáltatók körének gyakori változása, nagy száma a munkát nehézkessé és bizonytalaná teszi. Ezért lényegesen pontosabb és egyszerűbb, hogy ha ez az információ a jóval kisebb számú gyártótól, importőrtől kerül beszerzésre.

Az emberi és az állati egészség, a környezet és a természet védelme érdekében szükséges előírni, hogy a növényvédő szereket az engedély tartalmával, és a külön jogszabályban foglaltakkal összhangban lehet reklámozni.

⁴ Az OECD irányelve alapján várható az adatgyűjtés és feldolgozás egységesítése.

A növényvédő szerek felhasználása

A növényvédő szer felhasználás általános irányelveitől eltérni csak rendkívüli esetben (pl. károsítók veszélyes mértékű pusztítása, vagy ennek lehetősége), és akkor is csak a közérdek, a környezet- és a természetvédelmi érdekek figyelembevételével lehet. Egyes helyeken indokolt a növényvédő szerek felhasználásának az általános előírásokhoz képest szigorúbb szabályozása. Ilyenek pl. a lakott területek, ahol I. kategóriájú – tehát általában a legnagyobb kockázattal járó – készítmények alkalmazását célszerű megtiltani, mivel nem mindig biztosítható a területileg behatárolt alkalmazás, és nem zárható ki pl. a szomszédok vagy az adott településen lakók veszélyeztetése.

Hasonló problémákat vet fel a nagyobb kiterjedésű termesztő területen, tanyák, vagy állattartó telepek környékén való növényvédő szer felhasználás. A technológiából adódó területi veszélyeztetés elhárítására jogi eszközöket is igénybe kell venni. Amennyiben egy készítmény illegálisan került forgalomba, hiányzik mindaz az információ, amely az engedélyezéshez egyébként szükséges. Ezért nincs garancia a biztonságos felhasználásra és az illegális terméket csak hulladékként lehet kezelni. Hasonló a helyzet azoknál az anyagoknál is, amelyeknél olyan minőségi változás következett be (pl. tárolás során), amely az előírás szerinti felhasználást nem teszi lehetővé. A forgalomba kerülő termék minőségének folyamatos ellenőrzése az ilyen vizsgálatokra felkészült Növény- és Talajvédelmi Szolgálat feladata.

A felhasználási tevékenységet folytató, arra jogosult személy vagy gazdálkodó szervezet felelőssége kiterjed a növényvédő szerek jogszabálynak megfelelő vásárlására, szállítására, tárolására és kijuttatására vonatkozó tájékoztatásra, a keletkezett hulladék előírás szerinti kezelésére, a növényvédő szer előírásainak betartására. A szakirányító e felelőssége növényvédelmi-növényorvosi vény kiállításával keletkezik. A növényvédelmi-növényorvosi vényt, mint szigorú számadású bizonylatot, a Magyar Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamara adja ki tagjainak.⁵

A növényvédő szer forgalmi kategóriákra vonatkozó szabályozás az egyes közösségi tagállamokban eltérő. Számos országban a hazaihoz hasonló kategorizálás létezik.

1. Felhasználás képzettségi feltételei

A növényvédő szerek veszélyességük, a technológiai követelmények alapján három forgalmi kategóriába kerülnek besorolásra. A tevékenységet végzőnek a felhasznált készítmény forgalmi kategóriájának megfelelő képesítéssel kell rendelkeznie:

⁵ Az 5/2001. (I. 16.) FVM rendelet alapján.

- Az I. forgalmi kategóriába tartozó készítményeket csak felsőfokú növényvédelmi képesítéssel rendelkező szakemberek vásárolhatják meg és használhatják fel.
- A II. forgalmi kategóriájú szereknél középfokú növényvédelmi képesítés, vagy előírt tanfolyam elvégzése az előírás.
- A III. forgalmi kategóriájú készítmények vásárlásához és felhasználásához (a szolgáltatást és nagykereskedelmi tevékenységet kivéve) nincs képesítési előírás.

Az elsődleges cél az, hogy a növényvédő szereket azok kezeljék, illetve használják, akik tulajdonságait, hatásait ismerik. Képesítéshez – a toxikológiai szempontból legveszélyesebb technológiát tekintve – a legkomplexebb készítmények használata kötött.

2. Nyilvántartás

A növényvédelmi jogszabályok gyakorlati érvényesülését, azok betartását (pl. a forgalomba kerülő termékek növényvédő szer általi szennyezettségét is) a termelők növényvédelmi nyilvántartása alapján lehet ellenőrizni. Ezért a naprakész, ellenőrizhető nyilvántartás vezetése a termelőt terhelő kötelezettség, egyidejűleg természetesen a hatósági ellenőrzés lehetőségét is biztosítani kell. Nyilvántartásra és feltérképezésre kerülnek a gyomok, a kórokozók és a kártevők, a termesztett növényfajok fajtái, fejlődési állapotuk, a termés mennyisége és minősége, a felhasználandó növényvédő szer valamint a terület szemlézésekor tapasztalt megfigyelések. A permetező anyagok tárolásáról, felhasználásáról nyilvántartást kell vezetni. A növényvédő szer alkalmazásáról permetezési naplót kell vezetni, melyben az általános adatokon (termelő neve, parcella száma, terület nagysága stb.) kívül a kezelésre vonatkozó adatokat (kijuttatás ideje, növény fejlettségi állapota, növényvédő szer neve stb.) is fel kell tüntetni. Amennyiben (pl. elemi kár vagy rendkívüli helyzet miatt) az élelmezés-egészségügyi várakozási idő lejártá előtt kell a terményt betakarítani, a fogyasztók biztonságának érdekében a forgalmazást vizsgálatokhoz, valamint ennek alapján hozott hatósági döntéshez kell kötni.

3. Forgalmazás

A nagykereskedelmi forgalmazás engedélyezése a korábbi rendelkezések alapján a Gazdasági Minisztérium hatásköre volt, a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium szakhatóságként történt bevonásával. Az Nvtv. a növényvédő szer nagykereskedelmi forgalmazását a forgalmi kategóriához előírt felsőfokú növényvédelmi szakképesítéshez, valamint a Növény- és Talajvédelmi Központi Szolgálat szakhatósági állásfoglalásához, és az illetékes jegyző engedélyéhez köti. A növényvédő szer kiskereskedelmi forgalmazását a növény- és

talajvédelmi szolgálat hozzájárulása alapján az illetékes jegyző engedélyezi. A forgalmazói tevékenység nyilvántartási kötelezettséggel jár együtt. A forgalmi kategóriák szerinti vásárlások, vagy pl. az illegális kereskedelem ennek alapján is ellenőrizhetők.

4. Hulladékkezelés

A növényvédő szerek felhasználásukból eredően speciális problémát jelentenek, mert a megüresedett tartályok, dobozok megsemmisítése és a vegyszerek vízben valamint a termékekben való megjelenése miatt súlyos gondot okoz. A mezőgazdasági tevékenységet úgy kell megtervezni, hogy ne járuljon hozzá a felszíni vagy talajvizek növényvédő szerek, illetve műtrágya okozta szennyeződéshez. A növényvédő szerek tárolása súlyos felelősséget ró mindazon személyekre, akik használják. A vegyi anyagok tárolásának minimális szabványkövetelményeinek kell eleget tennie, mint a tűzveszélyesség, éghajlati körülményekkel szembeni biztonság és az elfolyások megakadályozása. A növényvédő szeres tartályok címkéjén általában megtalálhatók azok az információk, amelyek a kiürült csomagolóanyagok megsemmisítésére vonatkoznak. Amennyiben ezek hiányoznak, általános eljárás, hogy a folyékony növényvédő szert tartalmazó edényt öblítés után biztonságos helyen kell tárolni és hivatalos begyűjtővel elszállíttatni. A papír csomagolásokat össze kell gyűjteni és hasonló módon begyűjtővel elszállítani. A lakosság által felhasznált 1 liternél illetve 1 kilogrammnál nem nagyobb növényvédő szeres tisztított csomagolást települési hulladékként kell kezelni. A 250 liter illetve 250 kilogramm tömeget meghaladó mennyiségű növényvédő szer csomagolására használt csomagoló eszköz begyűjtéséről és ártalmatlanításáról a szer gyártójának illetve az importőrnek kell gondoskodnia. A növényvédő szereket tartalmazó tartályok mellett nagyon sok műanyagot lehet újrahasznosítani, amelyeknek a lehetőségeit a gazdaság hulladékkezelési tervében kell feltüntetni. Amennyiben a műanyagok újrahasznosítása nem megoldható, akkor ha van rá lehetőség biológiai úton lebontódó műanyagot kell használni. A növényvédő szer gyártó ipar számos lépést tett annak érdekében, hogy a vegyszereket visszaváltható tartályokban hozza forgalomba. Egyes országokban, mint például Belgiumban és Ausztriában a gazdáknak fizetniük kell az üres vegyszeres tartályok megsemmisítéséért. A vegyszereknek vízben oldható tasakokban való forgalmazása egy másik környezetkímélő lehetőség, amikor nem marad más tennivaló, mint a külső kartoncsomagolásnak a felszámolása, elégetése. A növényvédő szeres csomagolóeszköz más célra még tisztított formában sem használható. A felhasználásra nem került növényvédő szereket az eredeti csomagolásukban kell megőrizni zártan és biztonságos helyiségben. A fel nem bontott tartályokat, dobozokat, csomagokat az eredeti beszállítóhoz lehet visszaküldeni. Ha ez nem lehetséges, az erre alkalmas hulladékgyűjtővel kell felvenni a kapcsolatot és elszállítani.

A növényvédő szer veszélyes hulladéknak számít amennyiben

- forgalomba hozatalra, felhasználásra nem engedélyezett,
- felhasználásra alkalmatlannak minősített, vagy a felhasználásra alkalmatlan lejárt szavatosságú,
- azonosíthatatlanul összekeveredett,
- kiömlött.

5. Árusítás, szállítás, tárolás

Tilos növényvédő szereket élelmiszerekkel és takarmányozás célját szolgáló anyagokkal egy légtérben árusítani, tárolni, szállítani. Nem lehet automatából, önkiszolgáló rendszerben, piaci, vásári kirakodóhelyen, csomagküldő szolgáltatón keresztül és házaló kereskedelemben, mozgóáruházaiban árusítani.

A növényvédő szerek nemcsak a felhasználás, hanem a raktározás, szállítás során is komoly veszélyforrásokat jelenthetnek. Ezért ezen tevékenységek folytatásának feltételeit úgy kell meghatározni, hogy a kockázat a lehető legkisebb legyen.

A vegyszeres növényvédelem helyes mezőgazdasági gyakorlatának követelménye, hogy a növényvédő szer mindenkor a felhasználási engedélyben meghatározott mennyiségben és egyenletesen kerüljön a védendő felületre kijuttatásra. Amennyiben a kijuttatás egyenletessége a műszakilag megengedhető eltérést meghaladja, úgy az új gép, berendezés nem hozható kereskedelmi forgalomba, illetve a már használatban lévő ilyen eszközzel nem lehet munkát végezni. A növényvédő szer kijuttatására különböző eljárásokat alkalmaznak. Ez lehet repülőgéppel történő permetezés, csökkentett mennyiségű növényvédő szer talajszinti kijuttatása, kézi permetezés, traktorra függesztett légfúvású permetezés, csávázás, merítéses kezelés, ködösítés, füstölés, csalétek stb.

6. Permetezés

Adott területen kizárólag olyan növényvédő szer használható, amely az összes fogyasztásra és takarmányozásra kerülő növényben, köztes terményben engedélyezett, amennyiben nem lehet biztosítani, hogy ezekre növényvédő szer ne kerüljön. Az előírt élelmezés-egészségügyi várakozási időt be kell tartani.

Az egy hektárra felhasználható hatóanyag és vízmennyiséget a művelet megkezdése előtt ki kell számolni. A vízmennyiség függ a permetezendő növénytől, növekedési állapotától és az időjárási körülményektől. Különös figyelmet kell fordítani permetezéskor a szélesebbeségre. A lakott területek, állattartó helyek, az állatok folyamatos etetésére szolgáló rét, legelő, zöldtakarmány termesző helyek, valamint a növényvédő szerre érzékeny növénykultúrák védelme érdekében a kezelés helyétől számított biztonsági sávot kell betartani,

amelynek szélessége: szélcsendben 1000 méter, ha a szél a felsorolt helyek felé fúj, 2000 méter, és ha a szél a felsorolt helyek felől fúj, 500 méter.

Virágzó növényállományban méhekre kifejezetten veszélyes minősítésű növényvédő szer nem használható.

Növényvédő szert az emberi és állati egészség, valamint a természet és a vízbázisok védelme érdekében csak a meghatározott biztonsági sávok betartásával lehet légitárművel kijuttatni.⁶

Termésmenvelő anyagok

A növények életfolyamataihhoz elengedhetetlenül szükséges a víz és a tápanyag. A növények tápanyagszükségeiket közvetlenül a talajból vagy egyéb természetközegből veszik fel. A tápanyagok folyamatos kivonása a talajból egy idő után azok tápanyagszolgáltató képességének s ezzel együtt termőképességének olyan mérvű csökkenését eredményezi, ami már nem teszi alkalmassá a talajt funkciójának ellátására, rajta gazdaságosan növényeket nem lehet termelni.

A termésmenvelő anyagok csoportjába azok a természetes eredetű vagy mesterségesen létrehozott anyagok, valamint ezek kereskedelmi céllal összeállított kombinációi tartoznak, amelyek fizikai vagy kémiai összetételüknel fogva biztosítani tudják a növények által a talajból kivont tápanyagok pótlását vagy a talajhibák megszüntetésével a növények számára jobb életteret biztosítanak. Legismertebb fajtái e csoportnak a műtrágyák. A műtrágyák iparilag előállított vagy bányászott olyan készítmények, amelyekben a növények számára elengedhetetlenül szükséges három tápelem: a nitrogén, foszfor, kálium ásványi formában van jelen és a növények számára közvetlenül biztosítják a tápelemek felvételét.

Magyarország talajának jelentős része rendelkezik talajhibával. Ezek a hibák egyrészt talajgenetikai eredetűek, másrészt pedig emberi tevékenység következményei, vagyis a mezőgazdasági termelésből az ipari és egyéb légszennyeződésből adódóan a talajokban olyan degradációs folyamatok zajlottak le, amelyek igen nagymértékben lerontották azok termőképességét.

Ezen hibák nagy része különböző beavatkozásokkal mérsékelhető vagy teljesen megszüntethető. A beavatkozások egyik fajtája a kémiai talajjavítás, ahol bányászott vagy iparilag előállított talajjavító anyagokat használnak fel. A talajjavító anyagok szintén a termésmenvelő anyagok csoportjába tartoznak azzal a különbséggel, hogy amíg a műtrágyák, szerves trágyák közvetlenül szolgálnak tápanyagul a növények számára, addig a talajjavító anyagok közvetve a talaj hibájának megszüntetésével növelik a talaj tápanyagszolgáltató képességét. A termésmenvelő anyagokhoz tartoznak a talajkondicionáló készítmények is. Ezek

⁶ A 5/2001. (I. 16.) FVM rendelet 36. §-a alapján.

leginkább bányászott anyagok, amelyek tápanyagtartalma kicsi, felhasználásukkal a talajok fizikai tulajdonságainak javítását érik el, és ezáltal növelik a talaj tápanyagszolgáltató képességét. A termésmnövelő anyagként felhasznált komposzt különböző szerves eredetű növényi vagy állati kiinduló anyagból, meghatározott technológiával előállított szervesanyag, amely a növények számára tápanyagforrásul szolgál.

A növénykondicionáló szerek csoportjába olyan készítmények tartoznak, amelyeknek megléte nélkülözhetetlen a növényekben az alapvető anyagcsere folyamatok működéséhez, de ellentétben a termésmnövelő anyagokkal és a természetközeggel, ezek nem tápanyagjellegű anyagok. Valamennyi készítménynek kimutatható kedvező hatással kell rendelkeznie. Ez a pozitív hatás lehet egyrészt a termőföld kémiai vagy fizikai paramétereiben bekövetkező változás, de lehet az előállított növényi termék mennyiségében vagy valamely minőségi tulajdonságában történő javulás. Ezek bizonyítása a készítmény előállítójának a feladata. Ezt szolgálják azok a kísérletek, amelyeket a forgalomba hozatal előtt kell a termék előállítójának elvégeznie és az eredményeket az engedélyezési eljárás során bemutatnia.

Valamennyi anyagra jellemző, hogy a bennük lévő, a növények számára szükséges hatóanyagok mellett valamilyen mennyiségben káros, szennyező, toxikus vegyi anyagokat is tartalmaznak. Magyarországon a legfontosabb mérgező anyagokra kidolgozott határértékek alapján kell az engedélyezési eljárásban meghatározni, hogy ezek a toxikus, vegyi anyagok csak olyan mennyiségben legyenek a termékekben, hogy azok sem a természetű növényt, sem a természetnél használt termőtalajt, sem egyéb környezeti elemet – beleértve a felszíni és felszín alatti vizeket is – ne veszélyeztessék. A legfontosabb szempont viszont az, hogy ezen készítmények szakszerű alkalmazásuk esetén ne legyenek az emberi vagy állati egészségre károsak.

Azok a termésmnövelő anyagok, természetközeggel, növénykondicionáló szerek, amelyek a fent említett valamennyi feltételnek megfelelnek, Magyarországon forgalomba hozhatók. A termésmnövelő anyagok, természetközeggel és növénykondicionáló szerek forgalomba hozatalát a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium az Egészségügyi Minisztérium által kijelölt szerv és a Környezetvédelmi Minisztérium szakhatósági állásfoglalása alapján engedélyezi.

Az engedélyes köteles a kérelemben – a termék nevének feltüntetése mellett – megadni annak hatóanyagát, több hatóanyag vagy termékösszetevő esetén azok mennyiségi összetételét. Ezeknek az értékeknek meg kell egyezniük a készítmény kémiai vizsgálati eredményével, amelyet az arra kijelölt laboratóriumban állapítottak meg az engedélyezési eljárás megkezdése előtt.

A szóban forgó termékeket nem csak agrár- vagy kertész szakemberek használják, ezért a kérelemhez csatolni kell a magyar nyelvű használati útmutatót, amelyben a vizsgálatokra vagy kísérletekre alapozott felhasználandó mennyiséget (területegységre meghatározva), a felhasználás időpontját, a felhasználásból

kizárt növények vagy területek körét meg kell adni. Mellékelni kell továbbá a termék csomagolóburkolatán feltüntetendő szöveg tervezetét magyar nyelven. Amennyiben egy külföldi termék már rendelkezik forgalomba hozatali engedéllyel és azt az engedélyesen kívül más is kívánja forgalmazni, nem szükséges újból lefolytatni az engedélyezési eljárást. Elegendő, ha az új importőr bejelenti behozatali szándékát.

Ha az engedélyezési eljárás során kiderül, hogy olyan termék esetében, amely eddig még nem engedélyezett vegyületet vagy komponenst tartalmaz és veszélyeztetheti a felhasználót vagy a felhasználási környezet valamely elemét, az engedélyezési eljárás során pótlólagos dokumentációkat, vizsgálati módszereket, és az esetleges további vizsgálatok elvégzéséhez mintákat kell az engedélyező hatóság számára biztosítani. Ha a benyújtott dokumentációk és az elvégzett vizsgálatok bebizonyítják, hogy a termék nem felel meg azoknak a feltételeknek, amelyek az engedélyezéséhez szükségesek, tehát nem tudja azt a kívánt hatást biztosítani amit az engedélyt kérő állít a készítményről a felhasználók védelmében, vagy pedig olyan káros anyagokat tartalmaz, amely veszélyezteti a környezetet, úgy a kérelmet a hatóság elutasítja. Az engedélyesnek módjában áll, hogy a termék összetételében változtatást hajtson végre, amely a termék használati értékét nem ronthatja, de ezt az engedélyben való átvezetés céljából köteles bejelenteni. Az engedélyt a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium 10 évre adja meg. Ennek alapján a készítményt az engedélyokiratban megállapított feltételek teljesítése mellett forgalmazni lehet. A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium meghatározott esetekben az engedélyt visszavonhatja. Az engedélyes kérelmére – indokainak felülvizsgálata nélkül – visszavonásra kerül az engedély.

Az engedély érvényességének ideje alatt a készítményről kiderülhet, hogy annak összetételében olyan változás történt, amely miatt már a termék nem tesz eleget azoknak a feltételeknek, amelyeknek az engedélyezési eljárás során eleget tett vagy a felhasználás során szakmailag bizonyítottan veszélyezteti a felhasználó egészségét vagy a környezetet, a készítmény engedélyét a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium visszavonja.

A termésmnövelő anyagok, természetközlegek, növénykondicionáló szerek előállítása abban különbözik a növényvédő szerek gyártásától, hogy amíg a növényvédő szereket szigorú gyártási feltételek mellett, folyamatos analitikai ellenőrzés alatt állítják elő, ami biztosítja a készítmény állandóságát, addig a termésmnövelő anyagok, természetközlegek, növénykondicionáló szerek – a műtrágyák kivételével – nem ipari formában, gyakran manufakturális módszerekkel készülnek. Igen sok olyan készítmény van forgalomban, amely bányászott alapanyagokat tartalmaz, az összetevők kémiai paraméterei geológiai adottságtól függően változhatnak. Az ilyen termékek esetében igen nehéz a termékállandóságot biztosítani. A felhasználók érdeke, valamint a környezet és a természet védelme megköveteli, hogy csak olyan termékek legyenek forgalomban, amelyek stabilan tudják azokat a feltételeket biztosítani, amelyeket a ter-

mék engedélyében a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium előírt. Ez teszi szükségessé a folyamatos ellenőrzést.

Ha egy termékről több ellenőrző vizsgálat is olyan eltérést mutat ki az eredeti vizsgálati eredményekhez képest, amely már nem teszi alkalmassá azt az eredeti hatás kifejtésére vagy káros anyagtartalma miatt veszélyessé válik a felhasználása, a termék engedélye visszavonásra kerül. Az engedélyes a visszavont engedélyű terméket a felhasználótól, vagy a kereskedelemben még meglévő készleteket köteles visszavásárolni és gondoskodni a termék további sorsáról.

A környezet és a természet védelme

- A növényvédelmi tevékenységet a károsítóra célzottan, térben és időben okszerű módon és eszközzel kell végezni.
- Vizek és vízfolyások környezetében a parttól mért biztonsági távolságok megtartásával szabad kijuttatni.
- Tilos növényvédő szert tárolni a Balaton, a Velencei-tó és a Tisza-tó, valamint a fürdőzésre kijelölt vizek partvonalának teljes hosszában mért egy kilométer széles távolságon, természeti területeken, valamint védett természeti területeken és azok határától mért egy kilométeres távolságon belül, valamint vízerőművek védőterületén belül, ár- és belvízveszélyes területeken.
- Tilos a háziméhek által látogatott gazdasági növények méhekre veszélyes növényvédő szerrel való kezelése.

A növényvédelmi igazgatás szervezete

A növényvédelmi igazgatást ellátja:

- Földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter;
- Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium;
- Növény-és Talajvédelmi Központi Szolgálat;
- Növény-és Talajvédelmi Szolgálat;
- Növényvédelmi felügyelő, talajvédelmi felügyelő;
- Települési önkormányzat jegyzője.

A Magyar Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamara közreműködik a növényvédelmi feladatok ellátásában. A növényvédelmi igazgatási eljárásokra az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény rendelkezéseit kell alkalmazni a növényvédelemről szóló törvényben meghatározott eltérésekkel.

A növényvédelmi szakigazgatás szervezete háromszintű intézményrendszer:

- Az első szint: a Növény-és Talajvédelmi Szolgálat, amely a megyei (fővárosi) növény- és talajvédelmi szolgálatok (összesen 19 intézmény, valamint az általuk működtetett növényegészségügyi határkirendeltségek) együttese.
- A második szint: a Növény- és Talajvédelmi Központi Szolgálat.
- A harmadik szint: a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium.

Ezek feladat- és hatásköreit, valamint a hatósági fórumrendszerét az Nvtv. tételesen meghatározza.

1. Települési önkormányzat jegyzője

A növényvédelmi igazgatás fontos területét jelentik a települési önkormányzatok jegyzője által gyakorolt feladat- és hatáskörök. A jegyző abban a sajátos helyzetben van, hogy az önkormányzati tulajdonú, illetve használatú területeken növényvédelmi kötelezettségei vannak úgy, mint bármely más földhasználónak és termelőnek, ugyanakkor illetékességi területén közigazgatási szervként köteles eljárni azokkal szemben, akik nem tartják be az Nvtv. rendelkezéseit. A jegyzőnek a zárlati és vizsgálatköteles nem zárlati károsítókkal kapcsolatban semmilyen hatásköre nincs, ilyen károsító okozta veszélyhelyzetben a Növény- és Talajvédelmi Szolgálat határozatát köteles végrehajtani. Ez azonban nem csak saját magára nézve kötelező érvényű, hanem illetékességi területén köteles együttműködni a Növény- és Talajvédelmi Szolgálattal a veszélyhelyzet elhárításában. A jegyző feladatai közé tartozik a méhészek és a növénytermelők gazdasági érdekeinek kölcsönös védelme. A háziméhek által látogatott virágzó gazdasági növények károsítói elleni vegyszeres védekezéshez indokolt esetben azonban a termelő háziméhekre veszélyes szert is felhasználhat, ha a veszélyhelyzetet más módon nem tudja elhárítani. Ilyenkor a termelő köteles a területileg illetékes jegyzőnek bejelentést tenni a tervezett méhveszélyes növényvédelmi munkájáról. A jegyző nem kizárólag a különböző gyomnövények (kiemelten az allergének), növényi betegségek és kártevők elleni növényvédelmi intézkedéseivel köteles a közegészségügyi követelményeknek eleget tenni, hanem a piacon a fogyasztói biztonság megteremtésével is. Ennek érdekében az őstermelőknél, illetve a nagybani piacok beszállítóinál köteles az élelmiszer-növények esetében ellenőriztetni az érvényes permetezési napló, a szaporítási célból forgalmazott növények esetében pedig a szükséges növényegészségügyi igazolás meglétét. Ezek hiányában az árusítást betiltja.

2. Növény- és Talajvédelmi Központi Szolgálat

A Növény- és Talajvédelmi Központi Szolgálat (továbbiakban: Központi Szolgálat) a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter által jogszabállyal alapí-

tott, önálló jogi személyiségű és részben önálló gazdálkodású központi költségvetési szerv, szakigazgatási intézmény. A Központi Szolgálat a miniszter irányítása és felügyelete alatt álló, országos illetékességgel rendelkező központi hivatal. A Központi Szolgálat ellátja az országos növényvédelmi, növény – egészségügyi, talajvédelmi, valamint agrár – környezetgazdálkodási hatósági és egyéb állami szakfeladatokat (alaptevékenység), valamint szervezi és összehangolja a megyei növény – és talajvédelmi szolgálatok (a továbbiakban: Szolgálat) szakmai, minőségbiztosítási tevékenységét, valamint informatikai fejlesztését. A Központi Szolgálat laboratóriumokat működtet, melyekben országosan növényvédelmi, növény – egészségügyi vizsgálatokat végez.

A Központi Szolgálat feladatai:⁷

a) első fokon eljáró hatóságként engedélyezi a határon feltartóztatott szállítmányok növény-egészségügyi beléptetését, és meghatározza belföldiesítésük szakmai feltételeit;

b) első fokú hatósági jogkörében eljárva növény-egészségügyi szempontból engedélyezi a növények, növényi termékek behozatalát;

c) a magyar növény-egészségügyi importszabályozásokról kérelemre hatósági nyilatkozatot állít ki;

d) engedélyezi a belföldön nem engedélyezett, egyébként engedélyköteles termékkel kezelt növény, növényi termék behozatalát;

e) kérelemre engedélyezi ideiglenes növény-egészségügyi határkirendeltség megnyitását;

f) nyilvántartja külföldi országok növény-egészségügyi import szabályozását;

g) gondoskodik a nemzetközi növény-egészségügyi vizsgálati módszerek, eljárások, szabványok egységes bevezetéséről, ezek hiányában normatív szabályokat dolgoz ki, és vezet be;

h) működteti és továbbfejleszti a növény-egészségügy információs rendszert;

i) elvégzi a kísérleti növényvédő szerek érkeztetését, vámoltatását, tárolását, és kiadja azokat a Szolgálatok részére a kísérleti programoknak megfelelően;

j) elvégzi a kísérleti növényvédő szerek engedélyeztetésével kapcsolatos feladatokat;

k) kérelemre engedélyezi a már engedélyezett növényvédő szer eseti – az engedélyokirattól eltérő területen, illetve módon történő – felhasználását;

l) szakhatóságként állást foglal a növényvédő szer nagykereskedelmi forgalmazási engedélyének kiadásánál;

A növényvédő szer, illetve egyes termésnövelő anyagok gyártójának vagy importőrének évenként március 1-jéig jelentést kell készítenie a Központi Szolgálat részére az előző naptári év magyarországi növényvédő szer forgalmáról.

⁷ A 20/2001. (III. 9.) FVM rendelet alapján.

Növényvédelmi igazgatási eljárások során, ha első fokon a Növény- és Talajvédelmi Szolgálat jár el, akkor másodfokon a Központi Szolgálat az eljáró hatóság. Ha első fokon a Központi Szolgálat jár el, akkor másodfokon a minisztérium az eljáró hatóság. A Központi Szolgálat tevékenységét ellenőrizheti az Európai Bizottság szakértője. A Központi Szolgálat minden év augusztus 1-je előtt tájékoztatja az Európai Bizottságot és a tagállamokat az előző év vizsgálati eredményeiről és a meghozott intézkedésekről.

A Növény-és Talajvédelmi Szolgálat jogállása⁸

A megyei (fővárosi) növény-egészségügyi és talajvédelmi állomások hivatalos elnevezése 2001. év márciusától növény- és talajvédelmi szolgálatra (a továbbiakban: Szolgálat) változott. A Szolgálat a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter által jogszabállyal alapított, a miniszter irányítása és felügyelete alatt álló, önálló jogi személyiségű és részben önálló gazdálkodási jogkörű központi költségvetési szerv, szakigazgatási intézmény, amely növényvédelmi és jogszabályban meghatározott egyéb feladatokat lát el. A Szolgálatot főosztályvezetőnek minősülő igazgató (a továbbiakban: igazgató) vezeti, akit – pályázat alapján – a miniszter nevez ki, és gyakorolja felette a munkáltatói jogokat.

A Szolgálattal közszolgálati jogviszonyban áll:

- a) a növényvédelmi felügyelő;
- b) a talajvédelmi felügyelő.

A növényvédelmi felügyelő a Szolgálat igazgatója által feljogosított személy, aki illetékességi területén (körzetében) vagy helyén (növény-egészségügyi határkirendeltség) hatósági személyként jár el. A talajvédelmi felügyelő hivatalos személynek minősül, aki hatósági feladatokat lát el. Ha első fokon a Szolgálat jár el, akkor másodfokon a Központi Szolgálat az eljáró hatóság. Ha első fokon a jegyző jár el, akkor másodfokon a Szolgálat igazgatója az eljáró hatóság. Ha első fokon a növényvédelmi felügyelő jár el, úgy meghatározott intézkedések tekintetében másodfokon a Szolgálat igazgatója az eljáró hatóság.

A Szolgálat ellátja a növényvédelmi, növény-egészségügyi, talajvédelmi, valamint agrár-környezetgazdálkodási hatósági és egyéb állami szakfeladatokat (alaptevékenység). A Szolgálat alaptevékenységének veszélyeztetése nélkül és azzal összefüggésben kutatási, fejlesztési, laboratóriumi, vizsgálati, szaktanácsadási, szakértői, tervezési és egyéb feladatokat is elláthat.

Hatósági ellenőrzési jogkörben végzett feladatai:

- a) a termelőknél a védekezési kötelezettségre vonatkozó szabályok betartásának és szakszerűségének ellenőrzése;
- b) engedélyköteles termék minőségének, tárolásának, forgalmazásának, szállításának, vásárlásának, csomagolásának, jelölésének, szavatosságá-

⁸ A 20/2001. (III. 9.) FVM rendelet alapján.

nak, értékesítésének és felhasználásának személyi és tárgyi feltételeinek, a szolgáltatás szakszerűségének, az előírt nyilvántartás vezetésének ellenőrzése,

- c) a növényvédő szerek kijuttatási szabályainak ellenőrzése;
- d) a növényekre nem veszélyes élő szervezet megkímélésére, a hasznos élő szervezetek, vadon élő állatok és a házi méhek védelmére vonatkozó szabályok megtartásának ellenőrzése.

Szakhatósági állásfoglalást ad:

- a) növényvédő szerek kiskereskedelmi forgalmazási engedélyének kiadásánál,
- b) növényvédelmi szolgáltatás elbírálásához.

Működteti:

- a) a növényegészségügyi határkirendeltségeket;
- b) a növényegészségügyi információs rendszert;
- c) a megyei növényvédelmi előrejelzési rendszert.

Engedélyezési és felügyeleti jogkörében eljárva:

- a) növényegészségügyi hatósági engedélyeket állít ki,
- b) növényvédelmi és talajvédelmi szabálysértési eljárást kezdeményez,
- c) bírságot szab ki,
- d) felügyeli a növényvédelmi gépek alkalmasságát, minőségtanúsításának meglétét.

Egyéb növényvédelmi, növényegészségügyi, talajvédelmi, valamint agrár-környezetgazdálkodási feladatai:

- a) intézkedik az élelmezés-egészségügyi várakozási idő letelte előtt betakarított terméknél a tárolás, a forgalmazás és a felhasználás feltételeiről,
- b) intézkedik a lejárt szavatosságú engedélyköteles terméknél a további felhasználásról;
- c) növényegészségügyi szempontból nyilvántartja az arra kötelezett termelőket.

A Szolgálat illetékességi területe a nevében megjelölt közigazgatási területre terjed ki.⁹ A miniszter a Szolgálat illetékességét – egyes szakhatósági feladatok ellátására – több megyére kiterjedően is megállapíthatja.¹⁰

⁹ A Szolgálat elkülönült szervezeti egységeinek megnevezését és székhelyét a 21/2001. (III. 9.) FVM rendelet I. számú melléklete tartalmazza.

¹⁰ Az egyes Szolgálatok laboratóriumai a 21/2001. (III. 9.) FVM rendelet 4. számú melléklete szerint több megyére kiterjedően végeznek vizsgálatot.

A növényvédelmi szakigazgatás fórumrendszere¹¹

Elsőfok	Másodfok
Jegyző	Szolgálat igazgatója
Növényvédelmi felügyelő	Szolgálat igazgatója vagy Központi Szolgálat igazgatója
Szolgálat	Központi szolgálat
Központi szolgálat	Minisztérium

Kártalanítás

A kártalanításról a minisztérium határozatban dönt. A zárlati károsítók okozta fertőzés rendszerint a növény, növényi termék használati értékének rövid időn belüli teljes elvesztéséhez, pusztulásához vezet, eközben azonban a fertőzés továbbterjedésének a veszélye is fennáll a környezetben előforduló egyéb, gazdasági növények fogékonysága miatt. Így olykor a fertőzés biztonságos felszámolása nem csak a közvetlen fertőzési góc megsemmisítését, hanem a vele érintkező, illetve a környezetében előforduló gazdasági értékek elvesztését is jelenti. Ennek a valószínűsége különösen akkor áll fenn, amikor a zárlati károsító ellen nincs hathatósan bevezethető más eljárás. Az Nvtv. ilyen esetekben kíván az árutermelők részére részleges kártalanítást biztosítani. A részlegesség elvének célja az, hogy az árutermelő rendszeresen figyelemmel kísérje gazdasági növényeinek állapotát, a zárlati fertőzés gyanúját mihamarabb bejelentse és ezzel a legnagyobb mértékű kármegelőzést lehessen elérni.

Nem jár kártalanítás:

- az országba tilalom ellenére vagy szabálytalanul behozott növény után,
- a termelő bejelentési kötelezettségének nem tett eleget,
- a növényt kedvtelésből, tudományos kísérleti, laboratóriumi, szolgálati célból tartották fenn,
- a növényegészségügyi jogszabályok megsértésével fenntartott, forgalmazott növényért,
- a járványügyi intézkedésre egyéb, a földhasználónak, a termelőnek felróható magatartása miatt került sor,
- a méhésznek, aki letelepedésének bejelentését elmulasztotta.

¹¹ A 2000. évi XXXV. törvényben előírtaknak megfelelően.

Növényvédelmi bírság

A növényvédelmi bírság bevezetését az indokolja, hogy nincs más megfelelő visszatartó erejű, az elkövetett cselekmény társadalmi és gazdasági veszélyességének súlyát szakmailag mérlegelő és érvényesítő szankcionálási rendszer. A növényvédelmi bírság meghatározott jogellenes cselekmény, vagy mulasztás esetén kiszabható pénzbüntetés. A szabálytalanul forgalomba hozott engedélyköteles termékek – térítés nélkül – elkobozhatók. Az elkobzás a termék megsemmisítését vonja maga után.

A bírságot a Szolgálat igazgatója, illetve a jegyző határozatban állapítja meg. A bírság meg nem fizetése esetén a kiszabott összeget késedelmi kamat terheli, amelynek mértéke a mindenkor érvényes jegybanki alapkamat kétszerese.

Minden gazdaságban a jövedelmezőség és a minőségi termelés szempontjából gazdaságossági kérdés a gyomok, kórokozók, kártevők elleni védekezés. Amennyiben a vegyszeres kezelések mellett felméri az összes többi más lehetőséget, és azokat megfelelően alkalmazza, mód van a vegyi beavatkozások csökkentésére. A növényvédő szerek használata elsősorban a megelőzésen kell alapuljon.

Az EU-hoz történő csatlakozás következtében Magyarországon szigorodtak a növényegészségügyi előírások. Fontos jogszabályi változások a kivonásra kerülő növényvédő szer hatóanyagok ismeretében, az engedélyezés menetének ismeretében, valamint a kereskedői, felhasználói oldal tájékoztatásában, a növényvédelmi munkák irányításához, végzéséhez előírt képesítések besorolásában, a meglévő jogosítványok változásában, ellenőrzésekben történtek.

ERIKA FARKAS CSAMANGÓ

DIE HARMONISIERUNG VON PFLANZENGESUNHEITLICHEN RECHTSNORMEN IN DER EU

(Zusammenfassung)

Das Werk gibt eine ausführliche Abschreibung von den Änderungen der pflanzengesundheitlichen Rechtsnormen, die wegen des Anschlusses an die EU erforderlich wurden. Die Studie stellt die einheimischen und EU-Regelungen im Bereich des Pflanzenschutzes und der Pflanzengesundheit dar. Das Werk geht auf die Darstellung der passenden EU-Richtlinien, und auf die Regelungen der Genehmigung und Anwendung von Pflanzenschutzmitteln.

Die Grenzkontrolle zwischen den Mitgliedstaaten ist auf dem gemeinsamen EU-Markt verschwunden. Es besteht die Gefahr, dass sich Schädlinge wegen Mangels an Pflanzengesundheitskontrolle an den Grenzen verbreiten. Um das zu verhindern und um Transporte folgen zu können, wurde der Pflanzenpass für bestimmte Pflanzen, für pflanzliche und andere Produkte eingeführt. Darüber hinaus müssen auch andere Datenlieferung- und Registrierungspflichten erfüllt werden.

Ein neuer Regelungsteil ist, dass die Warenprodukt, die auf das Gebiet der EU Pflanzen, Pflanzenteile transportieren wollen, müssen den Pflanzengesundheitsregistrierungs- und Datenlieferungspflichten gerecht werden.

Der internationalen Praxis gemäß muss eindeutig geregelt werden, dass nur diejenige Pflanzenschutzmittel zum Kauf angeboten und benutzt werden können, die von den Behörden genehmigt wurden.

Die Pflanzenschutzmittel sind nicht nur bei der Anwendung sondern auch während der Speicherung und Transportierung Gefahrenquellen. Die Studie behandelt die Pflanzenschutzverwaltung. Die Fachverwaltungsteile und deren Aufbau und Organisationsaufgaben werden dargestellt.

Wir können behaupten, dass die Studie die geltenden Pflanzenschutznormen umfasst.